

УДК: 930.25:342.78(477)

*Кулешов С. Г., д-р іст. наук, професор,
Бойко В. Ф., канд. іст. наук, ст. дослідник,
Український науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства, м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ ТА КОМПЛЕКТУВАННЯ АРХІВНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Анотація. Охарактеризовано організацію формування Національного архівного фонду та комплектування архівних установ в умовах дії воєнного стану в Україні, зокрема: загальні засади формування НАФ, експертизу цінності документів, комплектування архівної установи та порядок приймання документів від джерел комплектування.

Ключові слова: воєнний стан, архівні установи, Національний архівний фонд, формування, комплектування, приймання-передавання документів, експертно-перевірні комісія, експертна комісія.

Організація формування Національного архівного фонду (далі – НАФ) і комплектування архівних установ в умовах дії воєнного стану в Україні здійснюється на загальних засадах відповідно до розділу II Правил роботи архівних установ України [1].

За можливості архівні установи здійснюють планові та позапланові (в разі виникнення реальної загрози архівним документам) експертизу цінності документів і приймання-передавання на постійне зберігання документів від джерел формування НАФ, що перебувають у зоні їх комплектування. Насамперед на зберігання до архівних установ приймаються документи НАФ державних органів та органів місцевого самоврядування.

За наявності технічного і програмного забезпечення в архівній установі та джерелі комплектування, приймання-передавання документів має здійснюватися в електронній формі, зокрема електронних документів – відповідно до Порядку приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання [2].

Архівні установи мають проводити засідання експертно-перевірних комісій (далі – ЕПК) (експертних комісій (далі – ЕК)), на яких розглядають конкретні питання, пов'язані з експертизою цінності документів, та приймають відповідні рішення, а саме: схвалення (погодження) описів справ (документів) постійного зберігання, описів справ із кадрових питань (особового складу), актів про вилучення для знищення документів, не внесених до НАФ, номенклатур справ, інструкцій з діловодства, положень про служби діловодства, про експертну комісію, про архівний підрозділ тощо; розгляд підсумків перевірки якості науково-

технічного опрацювання архівних документів, довідок про вилучення юридичних осіб зі списку джерел комплектування у зв'язку з їх ліквідацією тощо.

На засіданнях ЕПК (ЕК) мають розглядатися описи справ постійного зберігання колекцій письмових, цифрових фото- та відеодокументів ініціативного документування подій, фактів та формування архівних колекцій в умовах дії особливих правових режимів, зокрема про героїчний опір Збройних Сил України і народу під час повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, а також інші документи, пов'язані з дією особливих правових режимів.

Також на засіданнях ЕПК (ЕК) може бути заслухана інформація (до відома) про результати комплексної перевірки стану організації діловодства й архівної справи та інформація щодо проблемних питань у роботі архівних установ в умовах дії особливих правових режимів.

Засідання ЕПК (ЕК) варто проводити в режимі відеоконференцій з використанням відповідного програмного забезпечення за участю якомога більше її членів і запрошених як консультантів та експертів фахівців архівної галузі.

За можливості архівні установи здійснюють виїзди з метою перевірки якості науково-технічного опрацювання документів НАФ, а також здійснюють науково-технічне опрацювання документів на договірних засадах.

Архівні установи мають проводити роботи щодо ініціативного документування подій, фактів та формування архівних колекцій в умовах дії особливих правових режимів. Правові та організаційні засади проведення архівними установами ініціативного документування за умов дії воєнного стану в Україні, основні способи документування свідчень подій, фактів широкомасштабної збройної агресії, а також особливості архівування створених внаслідок такої практичної роботи різноманітних видів та форм документів представлено в методичних рекомендаціях «Ініціативне документування подій широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України» [3].

Таку роботу, зокрема налагодження й підтримання комунікації в умовах дії особливих правових режимів, мають виконувати у межах своїх посадових обов'язків працівники відділів формування НАФ та діловодства архівних установ або ж керівник архівної установи може призначати відповідальну особу (осіб) чи окремий структурний підрозділ.

Має продовжуватися взаємодія архівних установ з юридичними особами – джерелами формування НАФ у здійсненні функцій управління архівною справою й діловодством шляхом консультування, надання методичної і практичної допомоги та виконання заходів щодо підвищення кваліфікації працівників і посадових осіб юридичних осіб – джерел формування НАФ, зокрема в режимі відеоконференцій з використанням відповідного програмного забезпечення, у телефонному режимі та за допомогою засобів електронного зв'язку.

Працівники відділів формування НАФ і діловодства центральних державних архівів та державних архівів областей, міста Києва мають організувати онлайн-семінари за темою «Проведення експертизи цінності документів та формування Національного архівного фонду в умовах дії особливих правових режимів» для працівників архівних відділів районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, архівних відділів міських рад, галузевих державних архівів, трудових архівів, приватних архівів та юридичних осіб – джерел формування НАФ. Серед питань, що мають бути розглянуті на таких семінарах: нормативно-методичні документи, рекомендовані для впровадження, укладення списків джерел комплектування, забезпечення збереженості архівних документів, обмін досвідом, зокрема як долають труднощі, викликані дією особливих правових режимів, надання методичних рекомендацій тощо.

Під контролем працівників відділів формування НАФ та діловодства архівних установ мають перебувати питання перевірки наявності й фізичного стану архівних документів та моніторингу забезпечення збереженості документів джерел комплектування.

У разі прийняття рішення про підготовку архівної установи до евакуації розгляд документів, поданих на ЕПК (ЕК), та приймання-передавання документів від юридичних осіб – джерел формування НАФ припиняється.

Висновки. Дослідження засвідчило, що в умовах дії воєнного стану в Україні за змістом основних напрямів роботи архівних установ організація формування НАФ і комплектування нічим не відрізняється від такої у мирний час, але часто здійснюється в екстремальних умовах (наближення до бойових зіткнень, ворожі обстріли, ворожа облога міста, нестача фінансів та обладнання тощо). Набутий досвід роботи архівних установ в умовах дії воєнного стану (навіть за наявності негативних чинників і трагічних обставин) зумовить вироблення конкретних та більш оптимальних заходів і рекомендацій щодо організації роботи архівних установ в умовах дії особливих правових режимів (воєнний стан, надзвичайний стан, правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації).

Список використаних джерел

1. Правила роботи архівних установ України: затв. наказом М-ва юстиції України від 8 квіт. 2013 р. № 656/5: зареєстр. в М-ві юстиції України 10 квіт. 2013 р. за № 584/23116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення: 24.05.2024).

2. Порядок приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання: затв. наказом М-ва юстиції України від 30 груд. 2020 р. № 4555/5: зареєстр. в М-ві юстиції України 30 груд. 2020 р. за № 1317/35600. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0870-17> (дата звернення: 24.05.2024).

3. Ініціативне документування подій широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України: методичні рекомендації / Держ. арх. служба України, УНДІАСД; укл.: Л. В. Дідух, Т. М. Ковтанюк, В. В. Скальський. Київ, 2023. 100 с.

